

KARI KOCA MASALI 1875

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912)

KİŞİLER

Karı- Mahcemel Hanım Karı olarak adı geçen Mahcemel Hanım, adamın ancak göğsüne gelecek kadar kısa boylu ve zayıf bir kadındır. Yüzündeki kansızlık ve sarılık bakana baygınlık verecek cinstendir. Öpülesi güzellikte elleri olmayan kadının pamuk gibi de bir teni yoktur. Saçları seyrekçe ve gözleri çirkindir. Tüm betimlemeleri ile kadının çirkinliğine vurgu yapan yazar, ne kadar çirkin de olsa bir adam tarafından sevilip karılığa layık bulunduğu dolayısıyla huyunda iyi olan bir şeylerin bulunduğu dikkat çeker.

Koca- Cemal Efendi Koca olarak ifade edilen Cemal Efendi, upuzun ve çelimsiz yapısıyla çirkinliğinde eşi ile bir seviyede bir adam olması dikkat çekicidir. Kalları siyah, kaşları çatık ve ön dişleri dudaklarından çıkarısına çirkin olan adamın huy güzelliği karısına ve ahlakına bağlılığından dolayı farklılaştırılır.

Muharrir Efendi Metinde anlatıcının karşılıklı konuşmalar gerçekleştirdiği ve kimi zaman sorular sorarak kadın ve erkek ilişkisinde meraklarını giderdiği kişidir. Anlatıcının öğütlerinden kişinin tecrübesiz henüz genç bir erkek olduğu anlaşılırken çapkın ve yakışıklı bir adam olduğu da anlaşılır düzeydedir.

Anlatıcı Ahmet Mithat Efendinin kendisini anlatıcı olarak gördüğü eserde daha çok tecrübeli ve olgun olmasıyla öne çıkar. Karşısındaki genci güzellik ve çirkinlik kavramları üzerinden huy güzelliğine ikna etmeye çalışırken bir masal anlatmak ister. Lakin karı koca masalını anlatana kadar pek çok küçük örneklerle bütünü anlamasını sağlar. Çok fazla konuşup sözü uzattığı için çenebaz olarak değerlendirilebilir. Karşısındakini sorgulayan ve adeta hesaba çeken müdahaleci taviyle felsefik ve bilge bir kişilik sergiler.

ÖYKÜ

Söze Başlama. Okuyucuya sesleniş ile başlayan giriş bölümünde yazar, girişten beklenenlerin aksini vereceğini dile getirerek okuyucu ile metin arasında merak uyandıracak bir bağ kurmak ister. İnsanların genel olarak beğendiği şeylerin beğeni ögesi olarak gösterilmesine dem vururken diğer yandan da bu durumu Karı Koca Hikâyesi ile ilişkilendirir. İnsanların taklitçi yapılarını bukalemun gibi rengârenk olmasına bağlayarak "söze başlama"nın ne denli gerekli olduğunun altını çizer.

Kurallar. Edebiyatçının esere başlamadan evvel bir takım görevleri olduğuna değinen yazar, neden bir giriş yazması gerektiğini anlatır. Edebiyat eseri gelenekleri dışına çıkmanın hükümleri bozabileceğine değinse de cesareti gereği bunu bozacağına da sinyallerini verir. Eskilerin söylediği her sözün doğru kabul edilmesine karşı çıkarken yanlış değerlendirilen pek çok varlığına da inceden dem vurur. Yeni Osmanlıcanın halka kabul ettirilmesinin güçlüğü ve geçmişin bir anda dört beş adam arasında açtığı uçuruma dikkat çekilir. Her şeyin bir kural etrafında şekillenmesinden dolayı da ironik bir üslupla "bir varmış bir yokmuş" diyerek masalına başlaması gerektiğine dikkat çeker.

Gelecek Yakındır. Karı Koca Masalına, kocakarı masalı olarak bir atıfta bulunan yazar anlatıcı, herkesin bir karılıktan kocakarılığa geçiş yapacağını söyleyerek gençliğin geçiciliğinin altını çizer. Çok güzel bir genç kızın bir gün muşmula suratlı bir nineye dönüşeceğini belirterek, geleceğin yakınlığını vurgular.

Kocakarı Masalı. Anlatıcı, kocakarı masalları içinde geçen peri padişahı kızlarının muhteşemliğine değinir. Padişahın kızları hep çok güzeldir, güzel bir yaşamları vardır ve hatta ağladıklarında gözlerinden yaş yerine inciler dökülür. Karşılıklı sevgi yok ise kız verem olur, ölür. Oysa kendi masalı böyle değildir. Kocakarı masallarının aksine daha gerçekçi ve doğal bir masal olduğunu vurgular.

Karı Manası. Tutucu tayfadan olmak yerine özgürce fikrini söylemenin gereğine değinen anlatıcı, Kâğıthane çayırında bir aşağı bir yukarı gezinen muhatabının derdini öğrenmek ister. Koşturmaktan maksat evlilik ise de anlayışla karşılayacağını belirtirken karı kelimesinin manasından alınan lezzete değinir. "Dünya ve ahiret" lezzetlerinin tamamlayıcı olarak gördüğü kadını yanında olmadığına yaşamdan zevk alınmaz bir şekilde açıklar. Hatta yetinmeyip Nasrettin Hoca ve Asım Molla gibi

isimlerden karşısındaki şahsa bilgece açıklamalarda bulunarak insanların birinde olmayıp diğerinde olan şeyden etkilendiğine dikkat çeker.

Kadının Güzelliği. Kadının ne olduğu veya ne olması gerektiği konusunda bir sorgulama yapılarak başlanan bölümde “kadın güzelliğini kocasının yüreğine girmekle” ölçer. Genel güzellik ölçütlerinin aksine herkesin istediği körpeçik kızlar yerine kendisi ile bir olacak bir başka ruhun önemi anlatılır. Zira anlatıcı, kadının sadece yemeği pişiren, çamaşır yıkayan, dikiş diken, evin masraflarına bakan kişi olarak görülmesinin yersiz olduğuna değinir. Çünkü esaslı birine göre bunları yerine yapacak cariyeler, terziler ve kâhyalar zaten vardır. Asıl maksat ki kadının erkeğin mutluluğuna ortak olmak suretiyle karı kocanın hakikate erişmesidir.

Acele İşler. Henüz masalını söylemeye başlayamayan anlatıcı, karşısındakinin işleri aceleye getirmemesi gerektiğini söyler. İnsanların bilirim sanıp bilemediği pek çok işin acele etmesi neticesinde sarpa sardığına vurgu yapar. “Yavaşlığın iyiliğine erişmek için acelenin zararından sakınmak kâfidir” diyerek hayatta her şeyin zevkinin ancak bu yolla çıkacağına değinir. Bazı kitaplarının okunduğunda beğenilmemesinin nedenini hızlı okunmasına düşünülmeden ve vakitsiz okunulmasına bağlar. Zevk ve sefaya ait konuların uzatıldıkça mana bulacağını savunur.

Dünyanın Geçiciliği. Hikâyenin en lezzetli yerine doğru geldiğini söyleyen anlatıcı, dünyanın geçici bir yer olduğunu alaycı bir tavırla dile getirirken insanının da geçici olduğuna vurgu yapar. İnsan ömrünün ne kadar uzun yaşarsa yaşasın kısa bir an gibi geleceğini söylerken asıl demek istediği ömürden doğru istifade etmek gerektiğidir.

Yaradılış. Maşuk ile Maşukadan, muhib ile muhibe, âşık ile âşıkla anlamlarından sonra insanın yaşamsal tercihlerinde bir etkisi olmadığına değinen yazar, yaratılış gereği bazı özelliklere sahip olduğuna vurgu yapar. Güzel olmamak ve çirkin olmak gibi farklara değinirken yüzü güzel olanın mutlaka iyi huy ve özelliklere donatılmayacağından bahseder. Kendi anlatacağı karı koca masalındaki kişilerin de çirkin olduklarına dikkat çeker.

Ahlak Güzelliği. Dünyada milyonlarca güzel kadın olduğunu söyleyerek bir erkeğin hepsine âşık olabileceği konusunda alaycı bir tavır takınan anlatıcı, karşısındaki dinleyiciyi farklı ahlakta ve iç güzellikte aramak gerektiğine doğru yönlendirir. Zira “gönül kimi severse, güzel odur vesselam” derken sadece güzele övgüler dolu yazılar yazan eski edebiyatçıları eleştirir.

Tabiatın Usta Eli. Birçok kadının yüzündeki tüyleri yolarak, yüzüne boyalar sürerek tabiatın usta elinin ona yakıştırdığı görüntüyü bozduğundan bahseder. Ona göre yılanın derisi, akrep ve doğadaki diğer mahlûklar dahi çirkin olamazken bir kadının çirkinlik durumu söz konusu dahi olamaz. Kendi masalına başlamak üzere yüzünden burnundan ziyade sevilmeyen, beğenilmeyen tarzında bir çirkinlikten dolayı masalındaki kişileri “çirkin” olarak adlandırdığı belirtir.

Medeniyet ve Eşitlik. Masala karıyı ele alarak başlayacağını belirten anlatıcı bu noktada erkeklerin kadınlara hükmü olduğu kadar kadının da olsa ne olacağı konusunda sorgulamaya davet eder. Zira bağlı oldukları dinin kendisine dört kadına kadar hak tanınması gereği istediği kadını alabilecek erkeklerin hiç karısı olmayan çapkın erkeklerin de başkasının karısına istediği gibi bakabileceği hükmünü sunar. Bekâr erkeğin ona buna göz dikip namus ve ahlak konusunda kendini düşürmesinden evlenip sadece kendi karısına meyletmesinin doğru olduğuna dikkat çeker.

Herkesin Akli Kendine. Doğru karar vermek için her zaman sadece kendi akıl sınırlarımıza göre hareket etmek gerektiğine vurgu yapan anlatıcı, âlim karşıdaki akli âlim, cahil de herkesi cahil sanır ise işin nereye varacağına değinir. Bilge kişilerden zaman zaman ders alınmasının fayda sağlayacağına dikkat çeker ve herkesin söylediği şeye de itimat etmemek gerektiğini söyler.

Kabahat. Karşısındakinin kendi hakkında kötü zanda bulunduğunu düşünen anlatıcı, masum olduğu için kendini savunma gereği duyar. İnsanı büyük kılan şeylerin mertlik ve dürüstlükten ileri geldiğini söyleyerek Tanrı nazarında günahların da tövbe yoluyla temizlendiğinden bahseder. Hırsı ve şehvetine galip gelmiş insanın ancak kabahatli sayılabileceğine dikkat çekerken yine masala başlayamadığına değinir.

Aldanma. Anlatmaya başladığı masalda ay yüzlü güzel hanım anlamına gelen bir ismin nasıl olur da adının Mahcemal olduğunu açıklamaya çalışan anlatıcı, dünyada aldanmanın türlü şekillerinden bahseder. Zira her ismi Salih olan, salih; her ismi Emin olan güvenilir; her Sıtkı olandan da sadakat beklemenin aldanmadan başka bir şey olmadığını belirtir. Her duyulana körü körüne inanmak yerine mutlaka sorgulamak lazım geldiğine dikkat çeker.

Mahcemel Hanım. Hikâyesinde yer alan kadın kahramanın adının Mahcemel olmasının kendisinde uyandırdığı duygulardan bahseden anlatıcı, kadının yüzünde benler olmasının hayali ile alakası olmadığına değinir. Bu durumda hayal kırıklığı yaşadığını belirtse de sevgilinin yüzü değil hissettirdiklerinin önemli olduğunu vurgular.

Çirkin Karı. Mahcemel Hanımın memelerinin küçüklüğünden, çelimsizliğinden, teninin solukluğundan bahsederken bir nevi “çirkin karı” tanımı yapar. Herkesin sevip beğenebileceği bir güzelliği bulunmasa da biraz semizlense ne kadar güzel olabileceğine dikkat çeker.

Sevginin Lezzeti. Birini sevmenin lezzetinin yanında sevilmenin de pek ala büyük bir keyif olduğuna değinen anlatıcı, karşılıksız sevgilerin insana verdiği acıdan bahseder. Çok güzel bir kadının bir erkeği sevmesi ile çirkin bir kadının bir erkeği sevmesi arasındaki ilişkiyi felsefik olarak değerlendirir.

Güzel Kadın. Birliktelikte erkeğin karısı tarafından mutlaka beğenilme hevesinde olduğuna dair açıklamalarda bulunan anlatıcı, güzel bir kadına sahip olan adamın bir türlü iç huzura ulaşamayacağından yakınıdır. Zira karısına kendini beğendirmek niyetiyle sürekli bir arayış içinde olacak ve kıskançlık duygusu ile dolacaktır. Oysa kendisinden başka birini beğenmeyecek çirkin bir kadını sevmenin lezzetini başka hiçbir şeyde bulamayacağına dikkat çeker.

Huy Güzelliği. Kadın ve erkek ilişkisinde erkek kadar kadının da sevgi ihtiyacının olduğuna değinir. Zira anlatıcıya göre kimse çirkin olduğunu kabullenmez fakat karşı taraftan gereken ilgi ve alakayı göremeyince ümitsizlik derecesinde bir bezginliğe kapılır. Hal böyle olunca hiç sevilmeyeceğini düşünen çirkin bir kadını beğendiğini itiraf eden erkeğin o kadına adeta can verdiğini söylerken esasen “güzele doyum olur da huya doyum olmaz” diyerek durumu özetlemek ister. Güzel bir kadının mahallede herkesçe beğenileceğine dikkat çekerek bir zaman sonra basitleşebileceğine dahi vurgu yaparak dikkati kadının huyuna, ahlakına ve terbiyesine getirir.

Cemal Efendi. Mahcemel’in çirkinliğinin kıymet derecesini ifade ettikten sonra sırayı koca rolündeki Cemal Efendiye getirir. Karşısındaki kişi ile konuşurken ona “dua et ki Cemal Efendi’ye varmamışsın” diyerek adamın çirkinlik derecesi hakkında bilgi vermiş olur. Öyle ki bir ölünün canlanması olarak benzettiği Cemal Efendi ile Mahcemel’in birbirine olan sevgisi her şeyin ötesindedir.

Olgun İnsan. Masal kahramanlarının yüz ifadelerinden ve çirkinliğinden bahsettikten sonra durumun “aynalar” nedeni ile bir netlik kazandığına değinir. Şayet aynalar olmasa kimsenin kendi cemalinden haberdar olmayacağına vurgu yapan anlatıcı, güzellik için kanıtı gerek olduğuna ve herkesçe görülebildiğinden bahseder. Ancak olgun insanların kendi güzelliklerinin farkında olduğunu ve birbirlerini huyları için sevdiklerinden bahseder. Hala masalına başlayamamış olsa da karı koca masalında geldiği noktadan memnun olduğunu belirtir.

TEMALAR

Evlilik Yazarın monolog şeklinde kaleme aldığı “Karı Koca Masalı” adlı (postmodern temelli) eserin teması “evlilik” üzerine olup; kadın-erkek ilişkilerinde dış görünüşün ve içsellik somut yanlarının önemi işlenir. Kendini anlatıcı olarak anlattığı masala dâhil eden yazar, kadın erkek arasında kıskançlık, sadakat, sevgi, beğeni gibi kavramları kendi açısından değerlendirerek okuyucuyu adeta ikna etmeye çalışır.

Eserde temel karakter olarak verilen Mahcemel Hanım ile Cemal Efendi, çirkin fakat ilişkilerinde uyumlu bir çift olmaları sayesinde yaşadıkları mutluluk mesajı olarak iletilir.

(Evlilik ile ilgili düşüncelerden oluşan eserde bir olay örgüsünden ziyade öğütlerden bahsedilmesi dikkat çekicidir. Toplam yirmi iki bölümden oluşan Karı Koca Masalı’nda zaman zaman küçük hikâyeler verilse de genel bir bütünlükten bahsedilmez.)

KARAKTER ANALİZİ

Anlatıcı (Ahmet Mithat Efendi) (Açık)

Karakter Ahmet Mithat Efendinin kendisini anlatıcı olarak gördüğü eserde daha çok tecrübeli ve olgun olmasıyla öne çıkar. Karşısındaki genci güzellik ve çirkinlik kavramları üzerinden huy güzelliğine ikna etmeye çalışırken bir masal anlatmak ister. Lakin karı koca masalını anlatana kadar pek çok küçük örneklerle bütünü anlamasını sağlar. Çok fazla konuşup sözü uzattığı için çenebaz olarak değerlendirilebilir. Karşısındakini sorgulayan ve adeta hesaba çeken müdahaleci tavrıyla felsefik ve bilge bir kişilik sergiler.

Aktiviteler Konuşmaktan hayli hoşlanan anlatıcının bilgi ve tecrübesi bir masala dahi başlamadan eser oluşturabilecek niteliktedir. Eski ve yeni yazarlar anlatıcı tarafından yakinen takip edilir.

ÖRNEK ANILAR

Müdahaleci. Karşısındaki kişiye aklındaki bilginin doğruluğuna ikna etmeye çalışırken pek çok örnek sunarak karşısındakinin söylemine müdahale eder: “Al işte bir merak daha! Acaba kimdir o akıllı, kimdir o bilgili, kimdir o filozof, o kibar ki masalların evveline şu “bir varmış, bir yokmuş” girişini koymuş? Böyle bir giriş şu bilim ve bilgide ilerleme yüzyılında tasarlayabilecek hiçbir yazar göremiyorum.”

Çenebaz. Bir türlü masala başlamayan anlatıcı, aktardığı hakikatlerden karşısındakinin hayal kurmasını isteyerek cümlelerini uzattıkça uzatır: “Evet Efendim! Karı koca masalı söyleyeceğim. Söyleyeceğim ama şimdi senin canının sıkılmasından bir şey anlıyorum da o anladığım şey üzerine de iki çift laf söz söylemek istiyorum. Korkma! Uzun bir şey değildir. İki çift söz.”

Filozof/Bilge. Sohbetinde pek çok açıdan karşısındakinin düşündürmeye çalışır: “Ha anladım anladım! Sen demek istersin ki bir çirkin karının ismi Mahcema! Hanım olmamalı idi. Fakat niçin olmamalı idi? Mahcema! Hanım demek cemali ay gibi güzel olan hanım demek olduğu için mi? Varsın öyle olsun. Sizin kölenin ismi Mercan’dır. Mercan demek sülyen gibi kıpkırmızı bir renkte olan şey değil midir? Her ne kadar sizin Arap dilini çıkardığı zaman mercan gibi kıpkırmızı olduğu görülür ama bu söz Arabın diline işaret etmez.”

Sitemli. Anlatıcının kullandığı cümlelerde çoğu zaman alaycı bir tavır ve hayıflanma şeklinde bir sitemin varlığı dikkat çeker. Yaradılış gayesi gereğinde tabiat elinin işlediği şeylerin değişmemesini ister: “Hatta ben karıların yüzlerini yolmasına bile hiç izin vermem. Sırmalardan daha hoş olan ayva tütünü ağda ile yolup da kadife gibi olan yüzü sepilenmiş ve tabakalanmış deri veya kazınmış işkembe haline koymakta ne mana vardır?”

Tecrübeli. Anlatıcı her ne kadar masalına bir türlü başlayamadı ise de bilgi ve tecrübesine hayli güvendiği için anlattıklarının anlayana dolu bilgiler sunduğunun farkındadır: “Öyle ya? Fakat uzattıkça uzattığım söz hep karı koca masalı olup içinde sevk-i kelâm iktizasınca bazı mertebe başka masallar dahi var ise de onlar dahi kariya kocaya ve karılığa kocalığa ait olan masallar gibi teemmül ile mütalaa edenleri müstefit edecek şeylerdendir. Ya sana bir değirmencinin bir kara kedisini söylemiş olsa idim ne yapacak idin? Yine dua et ekser sahifelerinde ağzın salyalarını akıtan bir karı koca masalını söyledim.”

İrfan Sahibi. İlimi ve bilgisi pek çok çeviriyi dahi okuyup anlayabilecek seviyede olan kültürlü bir yazar olarak anlatıcı irfanının temelinde dini ve ahlaki temelini bulur. Fakat dini algılayışı somut ve kendine yaranacak malzemelerden ibaret değildir. Hatta bu konuda dört kadını kendine mubah gören erkekleri de eleştirir. Kendisi ömrün ve dünyaya gelişin temelini anlamayı önemser: “İşte oğlum; ömrün içyüzünü bilmeli de bundan ona göre istifade etmeye çalışmalı. Ömürden istifade etmek sel önünde kütük kapmaya benzer.”